

Зміст

До 75-річчя від дня народження Тихонова А. І.	5
Пам'яті Федорова В. М.	7
<u>До запровадження Державної Фармакопеї України</u>	
<i>Шпичак О.С., Тихонов О.І., Котов А.Г., Мострянська Н.М.</i>	
Питання необхідності та можливості розробки проекту монографії «Мед» Державної Фармакопеї України	9
<u>Готові лікарські засоби</u>	
<i>Назарова О.С., Вербова Ю.М., Калинюк Р.П.</i>	
Аналітичне забезпечення фармацевтичної розробки таблеток кандесартану цилексетилу	18
<u>Стандартизація лікарських засобів</u>	
<i>Борщевський Г.І., Гризодуб О.І., Шевіна В.А.</i>	
Стандартизована процедура валідації методик кількісного визначення сумарних препаратів у варіанті калібрувального графіка	24
<i>Віслоус О.О., Комарова Ю.А., Бевз Н.Ю., Георгіянець В.А., Гризодуб О.І., Живора Н.В.</i>	
Верифікація спектрофотометричної методики кількісного визначення пропранололу гідрохлориду в таблетках.....	34
<i>Зінченко О.А.</i>	
Визначення продуктів розкладання у препаратах для ін'єкцій із нестабільними у розчинах діючими речовинами.....	39
<i>Ярних Т.Г., Мельник Г.М., Рухмакова О.А., Чушенко В.М.</i>	
Розробка методик ідентифікації діючих речовин у дитячих супозиторіях на основі природних сполук	44
<u>Технологія лікарських засобів</u>	
<i>Демченко І.Б., Рожнова Р.А., Нечаєва Л.Ю., Галатенко Н.А.</i>	
Дослідження впливу неорганічного наповнювача силікагелю на динаміку вивільнення канаміцину з поліуретанепоксидних композицій медичного призначення.....	48
<i>Кашуцький С.М., Русанова С.В., Діхтярьов С.І.</i>	
Проведення загальної оцінки ризиків для якості та оптимізації складу таблеток, покритих оболонкою, на етапі фармацевтичної розробки	54
<u>Фармакологічні дослідження</u>	
<i>Бондарев Є.В., Штриголь С.Ю.</i>	
Порівняльна характеристика фригопротекторної дії глюкозаміну гідрохлориду та глюкозаміну сульфату на моделі гострого загального охолодження у мишей	63

-
- Рецензенти: к.фарм.н. Безугла О.П.; чл.-кор. НАНУ, д.фарм.н., професор Георгієвський В.П.; д.фарм.н., професор Гудзенко О.П.; к.фарм.н. Зінченко О.А.; к.фарм.н. Котов А.Г.; д.б.н., професор Маслова Н.Ф.; к.фарм.н. Назарова О.С.; д.фарм.н., професор Шаповалов В.В.
  - Випуск підготували: Саматов Р.С., Тихоненко Т.М., Вовк О.Г., Тихоненко Н.І.
  - Рекомендовано до друку Вченою радою ДП «Державний науковий центр лікарських засобів і медичної продукції», протокол № 4 від 28.10.2013.
  - Підписано до друку 06.11.13. Тираж 500 прим.
-

Бухтіярова І.П.

Визначення рівня інсулінорезистентності у щурів
при застосуванні ралейкіну за умов модельного цукрового діабету 1 типу 67

Литвиненко В.І., Аммосов О.С., Попова Т.П., Діхтярьов С.І.,

Попова Н.В., Маслова Н.Ф., Георгієвський В.П.

Лікарські властивості халканоїдів. Повідомлення 1. Ізоліквіритигенін
та його похідні у профілактиці та лікуванні онкологічних захворювань 71

Медичне та фармацевтичне право, судова фармація

Зарічкова М.В.

Теоретичне обґрунтування необхідності удосконалення
системи соціального захисту спеціалістів фармації в Україні..... 76

Шаповалов В.В., Шаповалова В.О., Хмелевський М.О.

Фармацевтичне право як основа державної політики
щодо ризиків в організації роботи аптек сільської місцевості 87

Організація діяльності фармацевтичних підприємств

Посилкіна О.В., Хромих А.Г.

Діагностика потенціалу внутрішньологістичної інтеграції
процесів на вітчизняних фармацевтичних підприємствах 90

Толочко В.М., Артюх Т.О.

Аналіз змістовності роботи із забезпечення якості лікарських
засобів у професійній діяльності спеціалістів фармацевтичних закладів 99

Фармако-економічні та маркетингові дослідження

Червоненко Н.М., Смойловська Г.П., Мазулін О.В., Андрухова В.Д., Бринза Я.В.

Маркетингові дослідження ринку засобів
рослинного походження гемостатичної групи 105

IV Міжнародна виставка технологій фармацевтичної промисловості

PHARMPROM. Міжнародна спеціалізована виставка

CleanTechExpo «Технології чистих приміщень». ПОСТРЕЛІЗ 111

lected for visual quality control without opening the package with the working time of AP, devoted to its implementation depending from the total amount of drugs of some particular series, broaght to FI.

Keywords: labor organization, professional responsibilities, quality assurance of drugs.

Толочко Валентин Михайлович. Д.фарм.н. Професор. Зав. кафедри управління та економіки

фармації ІПКСФ Національного фармацевтичного університету.

Артюх Тетяна Олександрівна. К.фарм.н. Асистент кафедри управління та економіки фармації ІПКСФ Національного фармацевтичного університету.

Фармако-економічні та маркетингові дослідження

УДК 615.322 : 615. 273] : 339.138 – 047.37

Червоненко Н.М., Смойловська Г.П., Мазулін О.В., Андрухова В.Д., Бринза Я.В.
Запорізький державний медичний університет

Маркетингові дослідження ринку засобів рослинного походження гемостатичної групи

Проаналізовано вітчизняний фармацевтичний ринок гемостатичних фітопрепаратів. Здійснено структуризацію цих препаратів за АТС-класифікацією, встановлено асортимент і фірми-виробники лікарських засобів рослинного походження, їх розподіл за регіонами та соціально-економічними районами.

Ключові слова: маркетингові дослідження, гемостатичні засоби, фітопрепарати.

Рослинний світ подарував людству величезне багатство — лікарські рослини, що завжди були джерелом життя, їжі та здоров'я. Вони складають безцінний фонд сучасної фітотерапії, актуальність якої стрімко зростає у зв'язку зі збільшенням випадків терапевтичних невдач та алергічних реакцій на синтетичні медикаменти [1, 6].

Лікарські засоби на основі рослинної сировини застосовуються із глибокої давнини та не втратили свого значення до теперішнього часу. Фітопрепарати є визначальними засобами для лікування багатьох захворювань. Поява фітонирингових розробок та підходів розкрила нові потенціали застосування рослинних препаратів і визначила їх місце у сучасній медицині [3, 5]. Завдяки фітонирингу стало можливим поєднати фітотерапію та сучасні технології, здійснювати ретельний контроль ефективності та безпеки фітопрепаратів на основі методів доказової медицини [2].

Зростання останнім часом інтересу до фітотерапії не випадкове, оскільки ліки рослинного походження мають ряд переваг перед хіміотерапевтичними препаратами. До складу лікарських рослин входять природні речовини, необхідні організму для нормальної життєдіяльності: вітаміни, флавоноїди, макро- та мікроелементи, ферменти, гормони тощо. Комплекс речовин, що міститься у рослинах, діє полівалентно, стимулюючи різні системи організму або компенсуючи їхню недостатню функцію [6, 10, 14].

Народна медицина має багатий досвід лікування порушень системи згортання крові за допомогою лікарських засобів, приготованих із рослин. Вони виявляють м'якшу та пролонговану дію, що дуже рідко викликає ускладнення, їх можна застосовувати тривало, ефективність деяких засобів досить висока. Лікарські рослини, що мають виражену кровоспинну та антиоксидантну дію, виявляють капляророзміцнювальний ефект і здатні підвищувати антитоксичну функцію печінки, стабілізувати мембрани клітин, виводити токсичні речовини та продукти метаболізму. Застосування фітопрепаратів спільно із синтетичними ліками дає можливість зменшити або повністю нівелювати побічні дії останніх [8, 11].

Сучасний ринок рослинних ліків дуже неоднорідний. На даний час на частку препаратів рослинного походження припадає до 60 % ліків, що застосовуються для лікування нервової системи, верхніх дихальних шляхів, серцево-судинної системи. У той же час практично відсутні фітопрепарати для лікування порушень менструального циклу, кровотеч різного генезу та хвороб системи кровообігу [3, 8, 11].

Метою даної роботи є проведення маркетингового дослідження гемостатичних засобів рослинного походження на вітчизняному фармацевтичному ринку.

Матеріали та методи

Для здійснення маркетингових досліджень гемостатичних засобів рослинного походження

(ГЗРП) було розглянуто Державний реєстр лікарських засобів (2011 рік), електронну версію інформаційно-пошукової системи «Довідник лікарських засобів», дозволених для застосування на території України (станом на 1.03.2012), та Компендіум (2011 рік) [4, 7, 9].

Результати дослідження та їх обговорення

Група препаратів, що впливає на кровотворення та кров, згідно з АТС-класифікацією, закодована під літерою «В»: «Препарати, що впливають на кровотворення та кров». Детально було розглянуто підгрупу В02 – «Гемостатичні засоби», а саме В02ВХ06 – «Гемостатичні засоби рослинного походження» [1, 15]. Структуру цієї підгрупи, згідно із класифікацією, представлено такими препаратами: арніки настойка; водяного перцю екстракт рідкий; водяного перцю екстракт; кропиви листя; кропиви трава; деревію трава.

Аналіз Державного реєстру лікарських засобів показав, що в Україні зареєстровано 6 найменувань і 15 позицій даної групи препаратів. Питома вага за першим показником становить 17.6 % від групи В02 – «Гемостатичні засоби», а за другим (за позиціями) – 22.4 % (Табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика розподілу ГЗРП від загальної кількості гемостатичних засобів за найменуваннями та позиціями

Кількість найменувань	Питома вага, %	Кількість позицій	Питома вага, %
<i>В02 «Гемостатичні засоби»</i>			
34	100.0	67	100.0
<i>В02ВХ06 «Гемостатичні засоби рослинного походження»</i>			
6	17.6	15	22.4

Таблиця 2

Ранжування регіонів України за кількістю позицій ГЗРП, що виробляються вітчизняними фармацевтичними підприємствами

№	Регіон України	Фірма-виробник	Кількість позицій	Питома вага, %
1	Центральна Україна	1. Комунальне підприємство Київської обласної ради «Фармацевтична фабрика», м. Київ, Україна	9	60.0
		2. ЗАТ «Ліктрави», м. Житомир, Україна		
		3. ТОВ «Адоніс», м. Київ, Україна		
2	Південна Україна	1. ЗАТ «Фармацевтична фабрика «Віола», м. Запоріжжя, Україна	3	20.0
3	Західна Україна	1. ТОВ «Тернофарм», м. Тернопіль, Україна	2	13.3
		2. ТОВ «Фітолік», м. Івано-Франківськ, Україна		
4	Східна Україна	1. ПАТ «Фітофарм», м. Артемівськ, Донецька обл., Україна	1	6.7
	Всього		15	100.0

Сировиною для досліджуваних препаратів підгрупи є лише 4 види лікарської рослинної сировини (ЛРС): арніка гірська, гірчак перцевий (водяний перець), кропива дводомна та деревій звичайний.

Слід відмітити, що сегмент досліджуваного фармацевтичного ринку представлено лише вітчизняними фірмами-виробниками.

Виходячи з цього, нами здійснено розподіл ГЗРП за кількістю позицій за регіонами (Табл. 2).

Аналіз результатів даного розподілу показав, що лідером серед виробників ГЗРП є Центральна Україна – питома вага складає 60 % (9 позицій), друге місце посідає Південна Україна – її фармацевтичні підприємства виробляють 20 % продукції даного сегмента ринку (3 позиції), третє – Західна Україна: 13.3 % (2 позиції), четверте – Східна Україна: 6.7 % (1 позиція).

Враховуючи природні, соціально-економічні, історичні та інші фактори, на території України у даний час виділяють дев'ять соціально-економічних районів: донецький, придніпровський, північно-східний, столичний, центральний, подільський, північно-західний, карпатський та причорноморський [13].

Розподіл фармацевтичних фірм-виробників ГЗРП за соціально-економічними районами виглядає таким чином (Табл. 3).

Аналіз наведених даних показав, що тільки п'ять соціально-економічних районів, на території яких розташовані фармацевтичні підприємства, виробляють препарати досліджуваної групи: столичний, придніпровський, донецький, карпатський, подільський.

При детальному дослідженні встановлено, що лідируючу позицію серед соціально-економічних районів займає столичний район – 3 фарма-

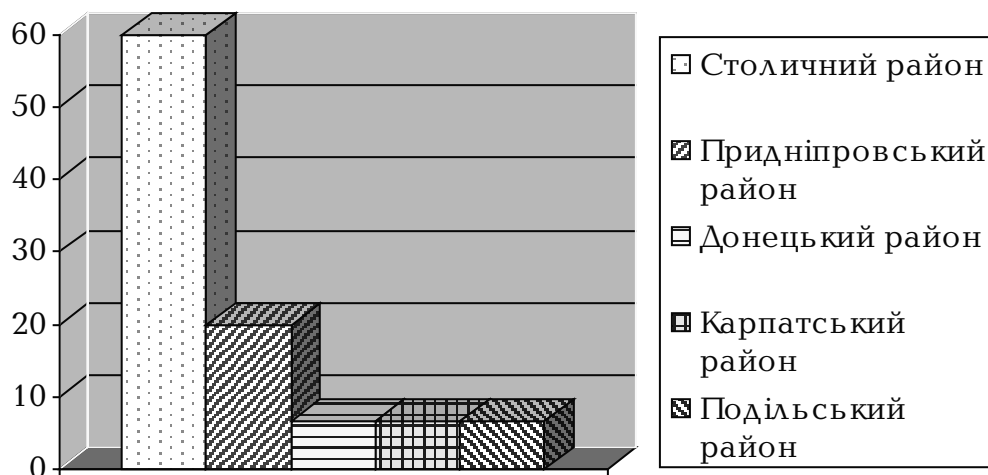
цевтичні фірми: Комунальне підприємство Київської обласної ради «Фармацевтична фабрика» (м. Київ), ЗАТ «Ліктрави» (м. Житомир), ТОВ «Адоніс» (м. Київ), що включає 9 позицій препаратів ГЗРП. Втричі меншу питому вагу склали фірми-виробники ГЗРП придніпровського району — 20 %, це тільки одне фармацевтичне підприємство — ЗАТ «Фармацевтична фабрика «Віола» (м. Запоріжжя), воно виробляє 3 позиції лікарських засобів рослинного походження. Третє місце поділили між собою три соціально-економічні райони: донецький, карпатський та подільський. У кожному з них розташовано по одному підприємству-виробнику препаратів рослинного походження гемостатичної дії: до-

нецький район — ПАТ «Фітофарм» (м. Артемівськ), карпатський район — ТОВ «Фітолік» (м. Івано-Франківськ), подільський район — ТОВ «Тернофарм» (м. Тернопіль). Кожна фірма-виробник виготовляє 1 позицію ГЗРП (Рис. 1).

Вивчення лікарських засобів за лікарськими формами показало, що найбільшу питому вагу серед лікарських засобів рослинного походження, що виявляють гемостатичну дію, складають тверді лікарські форми — 73.3 % (11 позицій), у той час як рідкі — тільки 26.7 % (4 позиції) (Рис. 2).

У результаті вивчення товарних позицій твердих лікарських форм встановлено, що ця група представлена тільки листям і травою та має

Рисунок 1

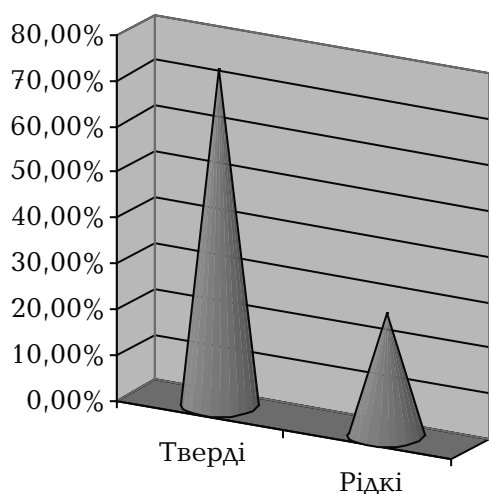
Ранжування соціально-економічних районів України за кількістю позицій ГЗРП, що виробляються вітчизняними фармацевтичними підприємствами

Таблиця 3

Ранжування соціально-економічних районів України за кількістю позицій ГЗРП, що виробляються вітчизняними фармацевтичними підприємствами

№	Назва соціально-економічного району	Фірма-виробник	Кількість позицій	Питома вага, %
1	Столичний район	1. Комунальне підприємство Київської обласної ради «Фармацевтична фабрика», м. Київ, Україна	9	60.0
		2. ЗАТ «Ліктрави», м. Житомир, Україна		
		3. ТОВ «Адоніс», м. Київ, Україна		
2	Придніпровський район	1. ЗАТ «Фармацевтична фабрика «Віола», м. Запоріжжя, Україна	3	20.0
3	Донецький район	1. ПАТ «Фітофарм», м. Артемівськ, Донецька обл., Україна	1	6.7
4	Карпатський район	ТОВ «Фітолік», м. Івано-Франківськ, Україна	1	6.7
5	Подільський район	1. ТОВ «Тернофарм», м. Тернопіль, Україна	1	6.7
	Всього		15	100.0

Рисунок 2

Питома вага ГЗРП за лікарськими формами

відповідно такі форми випуску: листя (ЛРС) у мішках або тюках для виробництва нестерильних лікарських форм; листя та трава по 50 г у пачках; листя по 50 г у пачках із внутрішнім пакетом; листя та трава по 50 г у пакетах у пачці або без пачки; по 1.5 г у фільтр-пакетах № 20; листя та трава по 30 г або 50 г у пачках із внутрішнім пакетом; по 1.5 г у фільтр-пакетах № 20 (Табл. 4).

Рідкі лікарські форми представлено настоянками та екстрактами, у таких формах випуску: екстракт рідкий по 25 мл у флаконах; екстракт рідкий для перорального застосування, спиртовий, по 25 мл у флаконах; екстракт рідкий для перорального застосування, спиртовий, по 25 мл у флаконах-крапельницях; настоянка по 40 мл у флаконах.

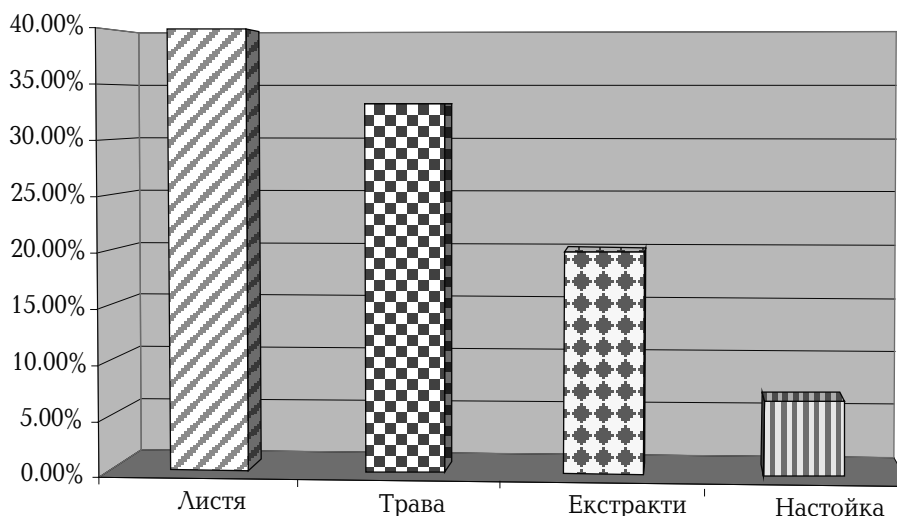
Таким чином, аналіз лікарських форм ГЗРП показав, що листя становить 40.0 % (6 позицій),

Таблиця 4

Характеристика ГЗРП, що виробляються вітчизняними фармацевтичними підприємствами, за лікарськими формами та формами випуску

№	Назва препарату	Лікарська форма	Кількість позицій	Форма випуску
1	водяного перцю екстракт рідкий	рідка	1	екстракт рідкий для перорального застосування, спиртовий, по 25 мл у флаконах
2	арніки настоянка	рідка	1	настоянка по 40 мл у флаконах
3	кропиви листя	тверда	6	листя (ЛРС) у мішках або тюках для виробництва нестерильних лікарських форм листя по 50 г у пачках листя по 50 г у пачках із внутрішнім пакетом листя по 50 г у пакетах у пачці або без пачки; по 1.5 г у фільтр-пакетах № 20 листя по 30 г або 50 г у пачках із внутрішнім пакетом; по 1.5 г у фільтр-пакетах № 20
4	кропиви трава	тверда	1	трава по 30 г або 50 г у пачках із внутрішнім пакетом; по 1.5 г у фільтр-пакетах № 20
5	деревію трава	тверда	4	трава (ЛРС) у мішках, тюках, кіпах для виробництва нестерильних лікарських форм трава по 50 г у пачках трава по 50 г у пакетах; по 1.5 г у фільтр-пакетах № 20 трава по 50 г у пачках із внутрішнім пакетом; по 1.5 г у фільтр-пакетах № 20
6	перцю водяного екстракт	рідка	2	екстракт рідкий по 25 мл у флаконах екстракт рідкий для перорального застосування, спиртовий, по 25 мл у флаконах-крапельницях

Рисунок 3

Розподіл ГЗРП за лікарськими формами

трава — 33.3 % (5 позицій), екстракти — 20.0 % (3 позиції), настойку — 6.7% (1 позиція) асортименту даної групи (Рис. 3).

Висновки

Проаналізовано вітчизняний фармацевтичний ринок гемостатичних фітопрепаратів і здійснено структурування цього сегменту за АТС-класифікацією.

Встановлено, що асортимент даної групи рослинних препаратів представлений тільки вітчизняними фірмами-виробниками та становить 6 найменувань та 15 позицій.

Розглянуто розподіл фірм-виробників гемостатичних фітозасобів за регіонами та соціально-економічними районами. Лідером є Центральна Україна з питомою вагою 60 % ринку. Лідируючу позицію серед соціально-економічних районів займає столичний район (9 позицій).

Вивчено асортимент рослинних препаратів гемостатичної дії за лікарськими формами та формами випуску. Найбільшу питому вагу складають тверді лікарські форми (73.3 %), вони представлені тільки листям та травою, рідкі лікарські форми випускають у вигляді настоек та екстрактів (26.7 %).

Проведені дослідження свідчать про недостатню насиченість вітчизняного фармацевтичного ринку фітопрепаратами даної групи та перспективність розробки нових гемостатичних лікарських засобів рослинного походження.

ЛІТЕРАТУРА

1. АТС/DDD; классификационная система в фармако-эпидемиологических исследованиях / Л.Е. Зиганшина, Д.Р. Магсумова, А.В. Кучаева и [др.] // Качественная клиническая практика. — 2004. - № 1. — С. 28-33.
 2. Басакина И.И. Фитониринг как новое направление технологии фитопрепаратов / И.И. Басакина, Н.В. Кучеренко,

А.П. Гудзенко // Украинский медицинский альманах. - 2005. - Т. 8, № 4. - С. 203-207.
 3. Добра Е.А. Роль натуральных препаратов в терапии простудных заболеваний / Е.А. Добра // Провизор. — 2011. - № 3. — С. 45-47.
 4. Довідник лікарських засобів, який містить перелік лікарських засобів, дозволених до застосування в Україні станом на 01.03.2012 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.pharma-center.kiev.ua/view/dov_lik_zas.
 5. Иванов Д.Д. Фитониринг и инфекции мочевой системы у детей: цистит / Д.Д. Иванов, С.Ю. Сергейчук // Современная педиатрия: научно-практический педиатрический журнал. — 2012. — № 3. — С. 135-138.
 6. Квитчатая А.И. Возможности фитотерапии в лечении атеросклероза / А.И. Квитчатая, А.Ф. Пиминов, В.А. Шевченко // Провизор. — 2009. - № 20. — С. 20-23.
 7. Компендиум 2011 — лекарственные препараты / Под ред. В.Н. Коваленко, А.П. Викторова. — К. : МОРИОН, 2011. — 2320 с.
 8. Кудиркаєва К.В. Інтегрований ABC/VEN/частотний аналіз споживання гемостатичних лікарських засобів в рамках регіонального ринку / К.В. Кудиркаєва // Український медичний альманах. — 2009. — Т. 12, № 5. — С. 105 — 107.
 9. Машковский М.Д. Лекарственные средства: 15-е изд., перераб. и доп. / М.Д. Машковский — М. : РИА «Новая волна» : Издатель Умеренков, 2008. — 1206 с.
 10. Мудрак І.Г. Аналіз динаміки доказових даних про лікарські рослинні засоби у базі Кокрана / І.Г. Мудрак, О.М. Заліська // Фармацевтичний часопис. — 2011. — № 3. — С. 75-78.
 11. Шматенко О.П. Аналіз вітчизняного ринку гемостатичних лікарських засобів, що сприяють коагуляції крові / О.П. Шматенко // Фармакологія та лікарська токсикологія. — 2010. - № 4 (17). — С. 90-95.
 12. Філіппова О.Ю. Можливості фітотерапії у лікуванні неалкогольної жирової хвороби печінки / О.Ю. Філіппова // Сучасна гастроентерологія. - 2011. - № 2 (58). - С. 116-122.
 13. Экономическое районирование Украины. Электронный учебник. — Режим доступа: <http://vizo-lit.narod.ru/lit/index.htm>.
 14. Thin layer chromatographic fraction of root extract of *Polygonum hydropiper* induces vaginal epithelial cell maturation in adult ovariectomized albino rat / P. Goswami, A. Hazarika, H.N. Sarma // J. Endocrinol Reprod. — 2008. — № 12. — P. 39-46.

15. WHO Collaborating Centre for Drug Statistics Methodology: – Режим доступа: <http://www.whocc.no/atcddd/>.

УДК 615.322 : 615. 273] : 339.138 – 047.37

Резюме

Червоненко Н.М., Смойловская Г.П., Мазулин А.В., Андрухова В.Д., Брынза Я.В.

Маркетинговые исследования рынка средств растительного происхождения гемостатической группы

Проанализирован отечественный фармацевтический рынок гемостатических фитопрепаратов. Проведена структуризация этих препаратов по АТС-классификации, установлен ассортимент и фирмы-производители лекарственных средств растительного происхождения по номенклатуре, их распределение по регионам и социально-экономическим районам.

Ключевые слова: маркетинговые исследования, гемостатические средства, фитопрепараты.

UDC 615.322 : 615. 273] : 339.138 – 047.37

Summary

Chervonenko N.M., Smoylovskaya G.P., Mazulin A.V., Andrukhnova V.D., Brinza Ya.V.
Zaporizhzhia State Medical University

Marketing research of hemostatic drugs of plant origin

Development of phytoengineering approaches opened new potentials of application of herbal drugs and determined their place in modern medicine. Modern herbal pharmaceutical market has been found to be heterogeneous. Currently, the proportion of herbal drugs was up to 60 per cent of the drugs used to treat the nervous system, respiratory tract, cardiovascular system. At the same time, herbal medicines for the treatment of menstrual disorders, bleeding of various origins and diseases of the circulatory system virtually did not exist. In this context, domestic pharmaceutical market of hemostatic herbal drugs, was analyzed in accordance with the structuring of their ATC-classification. It was found that the range of this group of drugs was represented only by domestic manufacturing companies and consisted from 6 items and

15 positions. The leader in manufacturing enterprises was the central Ukraine with a specific weight of 60 per cent (9 positions). Also, the distribution of hemostatic manufacturers of herbal drugs by region and socio-economic areas has been studied. A range of herbal preparations with hemostatic effect in accordance with drugs' forms and forms of production has been studied. The greatest in the proportion were solid dosage forms (73.3 per cent), presented only by leaves and grass; liquid dosage forms were produced in the form of tinctures and extracts (26.7 per cent). Studies had shown a lack of saturation of the domestic pharmaceutical market with herbal drugs of this group and indicated the prospects of the development of new hemostatic herbal drugs.

Keywords: marketing research, hemostatics, phytopreparation.

Червоненко Наталія Михайлівна. Доцент кафедри управління і економіки фармації ЗДМУ (2007). К.фарм.н. (1995). Доцент (2011).

Смойловська Галина Павлівна. Ст. викладач кафедри фармакогнозії, фармхімії та технології ліків факультету післядипломної освіти ЗДМУ (2012). К.фарм.н. (2010).

Мазулін Олександр Владиленич. Д.фарм.н. (1995), професор (2007). Завідувач кафедри фармакогнозії, фармхімії та технології ліків ФПО ЗДМУ (2004).

Андрухова Віра Дмитрівна. Студентка 5 курсу ЗДМУ. Член студентського наукового товариства кафедри управління і економіки фармації ЗДМУ.

Брынза Яна Валеріївна. Студентка 5 курсу ЗДМУ. Член студентського наукового товариства кафедри управління і економіки фармації ЗДМУ.